

Nehéz szerelem (Marcel Proust: Albertine nincs többé - A szökevény)

"Sokáig korán feküdtem le." Eddig a (műveltségi vetélkedőkben is elő-előkerülő) mondatig valószínűleg mindenki eljutott, de - valljuk be - még a nyelvtudásában legmagabiztosabb romanista sem biztos, hogy abszolválta Proust grandiózus regényének mind a hét kötetét eredetiben, annak ellenére, hogy ha kinyitotta, nehezen szabadult a szöveg többszörösen összetett mondatai mögött megbújó könnyedségtől. Valahogy úgy lehetünk Prousttal, mint Joyce *Ulysses*ével: mindenki ismeri, tudja, hogy miről szól (nagyjából, mert ember legyen a talpán, aki bármelyiket a kettő közül össze tudja foglalni), hogy olvasnia kellett volna, hivatkozik is rá rendszeresen (mert *Az eltűnt idő* is olyan, mint Albertine:

a nő sehol, elment, meghalt

- vagy még nem is ismerjük igazán, csak átfutott a látómezőnkön -, mégis állandóan befurakszik a gondolatainkba), de kevesen vannak, akik valóban megküzdöttek magával a szöveggel, legalábbis azzal a három kötetel, amelyek egészen a 90-es évekig a magyar Proust-fordítást jelentették. Persze senkitől nem várható el, hogy emiatt megtanuljon franciául (bár bizonyára van, akit a *Recherche* megismerésének lehetősége motivál), vagy - teljesen abszurd módon - valamely más világnyelven beszerezze; nem ilyen világot élünk, és maga a szerző sem várta volna el ezt tőlünk, hiszen, mintegy előre vetítve, ő maga ment fel mindannyiunkat a művelődés effajta kényszere alól: "Egy szappanreklámban éppoly becses dolgokra bukkanhatunk, mint Pascal *Gondolataiban*."

A 90-es évek elején, a mű eredeti-jének megjelenése után "néhány" évtizeddel (*A szökevény* esetében konkrétan 80 év késés-ről van szó - rosszul hangzik, ugye?), valahogy felélénkület látszott a feladat iránti érdeklődés: egyszerre több műfordító (Bognár Róbert, Horváth Andor) is kész volt hátralévő napjait (hiszen mind a mennyiség, mind a minőség okán Proust lefordítása legalább fél emberöltőt követel) a fordítás befejezésének szentelni, nyilván a megjelentetést végül felvállaló Atlantisz kiadóval együtt remélve, hogy (megint csak Prousttal szólva) "a folytonosság bizonyos szünet után még helyreállhat". Mindenesetre Jancsó Júlia fordítása lehetővé teszi a magyar Proust-rajongó olvasóközönség számára, hogy kivédje azt,

amit a szerző ekképpen fogalmaz: "ha valamit nem mi magunk sejtettünk meg, csupán másoktól szereztünk tudomást róla, akkor elszalasztottuk a pillanatot, többé nem áll módunkban a lelkünkkel is tudatni"; azaz, hogy élvezze a felfedezést.

A hatodik kötet négy, meglehetősen különálló egységből áll, amelyeket Albertine lassan elhalványodó, mégis mindent belengő emléke fog össze - és mégsem csak az, hiszen a számtalan *leitmotiv* (Wagner maga, Racine *Phaedra*-ja, az azonos és különmű szerelmek, a francia történelem nagy pillanatai, Combray emléke, a vonatút jól ismert állomásai stb.), melyek mindegyikének felidézése - Karafiáth Judit többé-kevésbé rendszeres jegyzeteinek segítségével - egy újabb párhuzamra hívja fel az olvasó figyelmét) átszövi ezt a kötetet is. Az Albertine-hez kapcsolódó emlékek

feltolulnak, mégis szétforgácsolódnak

a visszakapcsolások és gondolatok áradatában, akárcsak a folyamatosan pulzáló ID', amely néhol kitágul, hónapokat, éveket ugrunk vissza és előre, aztán hirtelen megint csak a közvetlen jelenben, abban a rövid, pár órát magába foglaló intervallumban találjuk magunkat, amelyben ezek a gondolatok formát öltenek; de ahhoz is hasonlíthatnánk ezt az állandó átkapcsolást, ahogyan a szökött és immár halott Albertine-hez kizárólagosan kapcsolódó emlékek fokozatosan átadják helyüket a közös élmények felidézésének, majd a mások életével való, tovább vezető összehasonlítgatásnak.

A fordítás maga egészen más hangon szólal meg, mint Gyergyai Albert felfogásában: szemben a mester által gondosan megformált és kissé felstilizált megoldásokkal, Jancsó Júlia hihetetlen precizitással és hűséggel, minimális átrendezésekkel igyekszik visszaadni az eredeti mondatokat, abszolút kortárs magyar szöveget készítve belőle, hiszen Proust regénye sem a nyelvi rétegek, hanem a mondatszerkesztés sajátos alkalmazása miatt olyan, amilyen. Jelen esetben és terjedelemben kicsinyesség lenne egy-egy szóval, központosági jellel vitázni (hogy a vesszők helyén legyen-e pl. több gondolat- és zárójel), ugyanakkor hadd jegyezzük meg, hogy ha Venise magyar megfelelője Velence, akkor szerencsés Turint Torinónak fordítani.

A lényeg viszont egyelőre az, hogy nemsokára végre kiüríthetjük a madeleine morzsáitól zavaros hársfatea utolsó kortyait tartalmazó porceláncsészét.

Fordította Jancsó Júlia, Atlantisz, 2006, 346 oldal, 2495 Ft

Molnár Zsófia